

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

O Doğru Olursa Her Şeyin Doğru Olacağı; KALB

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ

"Şüphe yok ki, bunda elbette bir öğüt vardır, kendisi için bir kalb olan veya kendisi şâhid olarak kulak veren kimse için."¹

Arapça bir kelime olan kalp, bir şeyi bulunduğu halden bir başka hale çevirmek, bir şeyin içini dışına çıkarmak, altını üstüne getirmek, ters çevirmek, bir şeyi başka bir şeye dönüştürmek ve değiştirmek gibi manalara gelir.

Bir insanın ilk teslim alınacak ve hiç teslim edilmeyecek olan yeri kalbidir. Kalp, gerek madde gerekse mana olarak bütün organların, his ve duyguların merkezidir. Teslim edilmedikçe, hiçbir gücün hakim olamayacağı en muhkem ve mahrem yerdir.

Orada mevcut olanı başkasının görmesi, bilmesi, ona müdahale etmesi de mümkün değildir. Alemlerin Rabbi müstesna.

Büyükler, vücut uzuvlarının kalple olan münasebetlerini şöyle anlatırlar: "Göz insana yol gösterir, kulak gelecek tehlikeleri duyurur, dil tercümanlık yapar, eller tutar ve dokunur, ayaklar posta hizmetini yerine getirirler. Kalp ise bir hükümdardır. Hükümdar huzur içerisinde olursa, maiyeti ve ordusu da huzur içinde olur."

O hâlde insan denen bu mükemmel varlıkta, öncelikle ele alınması, tanınması, ihtiyaçları temin edilmesi ve her türlü tehlikelere karşı muhafaza edilmesi gereken, kalptir.

Burada sözünü ettiğimiz kalp, yüreğimizde bulunan nurdan bir cevherdir. Alimlerimiz bu cevhere "kalb-i hakiki" de derler.

Hakiki kalp, Rabbani, ruhanî bir lâtifedir ve insanın hakikatidir. İnsanda Rabbi'ni tanıyan, iman edip, ibadet yapmaktan zevk alan bu kalptir. Allah Tealâya muhatap olan odur. Yani nazar gâh-ı ilâhidir. Allah Tealâya, kalbin yakın olduğu kadar hiçbir şey yakın değildir.

Dinî ve tasavvufî bağlamda kalp, bilgi ve düşüncenin kaynağı veya aracıdır. Bir et parçasından ibaret olan kalple bir ilişkisi olmakla birlikte ondan ayrı bir şeydir. Bu anlamdaki kalbe "Rabbânî latife" ve "İlâhî cevher" de denilir. Rabbânî latifeye kalp denilmesi bu manevî cevherin vücuttaki kalp ile ilişkisinin bulunması, işlevlerinin onun aracılığıyla gerçekleşmesi dolayısıyladır. İlâhî dinlerin üzerinde durduğu kalp, bu kalptir. Göğüsteki et parçası değildir. Bu kalp yürekte ayrı bir şeydir. Sol memenin alt hizasına düşen ve çam kozalağı şeklindeki et parçasının içindedir.

Kalbin özelliği değişken olması, renkten renge girmesidir. Bu husus duygu, düşünce ve inançların değişmesini beraberinde getirir. Nitekim bir hadiste,

"Ey kalpleri değiştiren, evirip çeviren Allah, kalbimi dinin ve taatin üzerine sabit kıl"² şeklinde dua edilmesi tavsiye edilmiştir. Kalpleri sabit kılan da Allah'tır. Nitekim Allah Resûlü (s.a.v),

"Ey kalpleri sabit kılan Allah, kalplerimizi dinin ve taatin üzerine sabit kıl"³ Kalb duygu, düşünce ve inanç bakımından çok çeşitli renklere girmeye ve şekiller almaya elverişlidir.

"Hiç bir kalp yoktur ki Rahman olan Allah'ın iki parmağı arasında (kudreti altında) olmasın. Dilerse onu (hak üzerinde) sabit kılar, dilerse saptırır"⁴ hadisi, Allah Teâlâ'nın kalpleri değiştirdiğini ve yönlendirdiğini göstermektedir.

¹ Kaf, 50/37

² Müslim, İmân, 1,2; Tirmizi, Daavât, 90,124; Müsned, 2/168,173.

³ İbn Mâce, Mukaddime, 13.

⁴ Müslim, Kader, 17; Tirmizi, Dacavât, 89, Kader, 7; İbn Mâce, Mukaddime, 13.

Kalp, her şeyin kendinde toplandığı manevi bir merkez gibidir. Meleklerden, hatta bazen de Allah'tan ilham alır. Bu ilhamlar iyiliğe, hayra ve Allah'ın emirlerine sarılmaya yöneliktir.

Şeddâd b. Evs (r.a) rivayet eder: Resûlullah (s.a.v) namazında şöyle derdi: "Allah'ım! Senden işte sebat etmeyi, doğru olanda azimli olmayı isterim. Yine senden, nimetlerine şükreden ve sana hakkıyla ibadet eden bir kul olmayı dilerim. Senden selim bir kalp, doğru söyleyen dil isterim. Senden, senin bildiğin bütün hayırları isterim. Yine senin bildiğin bütün kötülüklerden sana sığınırım. Senin bildiğin her şeyden dolayı mağfiretini dilerim. Çünkü sen bütün gaybları (bilinmeyenleri) bilirsin."^{5, 6}

Allah dostları kalp hususunda şunları söylemişlerdir:

Hz. Ali (k.v.): "Elbiseleriniz eski de olsa, kalpleriniz yeni ve temiz olsun."

Hâtim-i Esâm (k.s.): "Beş türlü kalp vardır. Kalp vardır ölüdür, Kalp vardır hastadır, kalp vardır gâfildir. Kalp vardır mühürlüdür, Kalp vardır sapaşağlamdır. Kafirin kalbi ölüdür. Günahkârın kalbi hastadır. Nâsibsizin kalbi gâfildir. Kalbimizde perde vardır diyerek fena iş yapanın kalbi de mühürlüdür. Allah Teâlâ'dan korkup dâimâ ibâdetde bulunan kimsenin kalbi de sağlam olan kalptir."

İbn-i Ataullah (k.s.): "Kalbin ölü olmasının alâmetlerinden biri, insanın kaçırıldığı iyiliklere üzülmemesi ve yaptığı kötülüklerle pişmân olmamasıdır."

Ebu Abdullah Belhî (k.s.): "Şaşarım o kimseye ki Peygamberlerinin izleri var diye Allah'ın evine (Kâbe'ye) ve haremine varmak için sahraları, çölleri ve kırları aşarak oraya gider de, Mevlânın iz ve tecellilerinin bulunduğu yer olan kalbine vasil olmak için nefsinin, heva ve hevesini kat etmez! Nasıl olur da nefis çölünü, heva ve heves deryasını aşmaz!"⁷

Kalbin Mahiyeti

Kur'an'da ve hadislerde kalbin mahiyeti ve tarifi üzerinde değil, işlevleri ve nitelikleri üzerinde durulmuştur. Kur'an ve hadiste geçen kalp kelimesi insanın anlama, kavrama, düşünme ve şeylerin hakikatini bilme yönünü, başka bir ifadeyle insanı insan yapan ve diğer canlılardan ayıran temel niteliğini dile getirir, insanın idrak eden, bilen ve kavrayan tarafı olduğu için kalb ilâhî hitaba muhataptır, yükümlü ve sorumludur. Dinî ve insanî hayatın merkezini kalp olduğu Kur'an ve hadislerde açıkça ifade edilmiştir.

"Onların kalpleri var. Fakat onunla gerçeği anlamazlar."⁸

"Yeryüzünde dolaşmıyorlar mı ki; orada olanları akledecek kalpleri, işitecek kulakları olsun. Ne var ki yalnız gözler kör olmaz, göğüslerde olan kalpler de körelir."⁹

"Kalbi olanlar için bunda öğüt vardır"¹⁰ mealindeki âyetler kalbin idrak, ilim, marifet ve düşünme aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Hükemadan biri şöyle söylemiştir: "Kalp, altı kapılı bir ev gibidir. (Sahibine) denir ki: 'Sakın bu kapılardan bir şey girip de evini senin ifsadına sebep kılmasın.' Kalp, işte o evdir. Kapıları da gözler, dil, kulaklar, zihin (basar), eller ve ayaklardır. Ne zaman bu kapılardan biri bilgisizce açılırsa, ev zayı olur."¹¹

Kalbin Özellikleri

Kalpte diğer âzalarda bulunmayan şu beş hususiyet vardır:

1. Düşman daima kalbe hücum etmektedir. Çünkü şeytanın sürekli vesvese verdiği yer insanın kalbidir. Bununla birlikte kalpte, insanı hakikate davet eden bir de melek vardır. İşte onun için kalp, her an iki ayrı davetçi tarafından uğranılan bir yerdir.

5 Tirmizî, Daavât, 23 (nr. 3407); Nesâî, Sehv, 61 (3/54); Ahmed, el-MOsned, 4/123, 125; ibn Hibbân, es-Sahîh, nr. 1974; Hâkim, el-Müstedrek, 1/688; Ma'rifetu Ulûmi'l-Hadîs, s. 27; ibn Ebû Şeybe, el-Musannef, nr. 29358; Taberânî, el-Kebîr, 2/25, 7/279, 293, 294; Deylemî, el-Firdevs, nr. 1853.

6 Hadislerle İlim ve Hikmet, İbn Receb El-Hanbelî, Semerkand Yayınları, C1, sf.161.

7 Allah Dostlarından Yaşayan Sözler, Muzaffer Taşyürek, Semerkand Yayınları.

8 A'râf 7/179.

9 Hac 22/46.

10 Kâf 50/37.

11 Ahlak ve Arınma, Hâris el-Muhasibî, Semerkand Yayınları, sf.44.

2. Kalp çok meşgul bir organımızdır. Orada insanı iyiliğe sevkeden akıl ile kötülüğe sevkeden hevâ sürekli çarpışma halindedir. O halde kalp daima savaşa sahne olan stratejik bir noktadır. Stratejik noktaların da korunmasına çok ehemmiyet gösterilmelidir.

3. Kalp çeşitli belaların üşüştüğü bir yerdir; yağmur damlaları sayısınca tehlikeli pek çok fikir, bir ok gibi gece gündüz oraya yağmaktadır. Bu tehlikeli fikirlerin kalbe üşüşmesine baş gözüyle engel olunmaz. Çünkü gözler, o iki göz kapağı arasında da istenildiği zaman açılıp kapatılabilir. Kalp, dile de benzemez. Dil, dudak ve dişlerle kontrol altına alınabilir. Kalp ise her an tehlikeli fikirlerin tehdidi altındadır. Nefis, kalbe doğan kötü fikirlere de insanın uymasını ister. İnsan, çoğunlukla onun bu isteğine karşı koyamaz ve mağlup olur.

4. Kalbin manevi hastalıkları gözle görülüp elle tutulamadığından tedavisi de güçtür. Uzun müddet üzerinde durarak tedavi edilmesi gerekir.

5. Kalbin, çok süratli bir şekilde halden hale dönüşme özelliği vardır. Kalbin içine düştüğü fikir ve düşünceler çok çabuk değişir. Bu durum, ateşte kaynamakta olan bir tencerenin kapağından çok daha hareketlidir. Esasen kalp, durmadan halden hale döndüğü için "kalp" adını almıştır. Aynı zamanda fikirler insanı çeşitli tavırlara da sokar. Kalp, değişmekte ne kadar hızlı ise, belaların onun üzerine yağması da o kadar hızlı olur. Kalbin doğru yoldan sapması çok büyük bir tehlikedir. Kalbin doğru yoldan sapmasının başlangıcı, kalp katılığı ve Allah'tan başka şeylere bel bağlamaktır. Sonu ise imansızlıktır. Allah'ın has kulları, kalbin doğru yoldan sapmasından çok korkarlar. Kalbin, Allah'tan (c.c) başkasına meyletmesini önlemek için de Allah'ı gerçekten seven kalbe muhabbetlerini verirler.¹²

Kalbin Hastalanması

Kalp ruhun sarayı, insanın aslıdır, insanı kalbi temsil eder. İnsana ait özellikler kalpte toplanmıştır. İçine nur inmeyen kalp, aslî safiyetini kaybeder ve asıl görevini yapamaz hale gelir. Bu defa kalp, hasta olur; inkârın, isyanın, cehaletin ve kötü ahlâkların merkezi durumuna gelir.

Kalp, günahlar ile zayıflar, kirlenir, katılaşır ve tedavi edilmezse ölür. Üzerine perde çekilir, hak olan şeyleri görmez, işitmez ve anlamaz olur. Bu, büyük bir felakettir. Ebû Sâlih (r.a), Ebû Hüreyre (r.a) yoluyla, Hz. Peygamber'in (s.a.v) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Mümin bir günah işlediği vakit, kalbine siyah bir nokta, bir leke vurulur. Tövbe ederse, kalbi cilalanır. Yani bu leke silinir, yeniden parlar. Tövbe etmez, isyana devam ederse, siyah lekeler kalbini kaplayınca kadar artar. İşte bu, Allah Teâlâ'nın, 'Asla öyle değil, fakat onların yapmış olduğu günahlar kalplerini iyice kaplamıştır'¹³ âyetinde anlatılan, kalbin kapanması ve günahla örtülmesidir."¹⁴

Kalp çok hassas ve incedir, kötü hareket ve davranışlar ona tesir eder, ufak bir yanlışlık ona çok fazla zarar verir. Bütün iş kalbe bağlıdır. Kalp vücudu temsil eder. Vücutta her şey kalbe göre şekillenir. Kalbin iyi veya kötü durumu vücudun bütün organlarını etkiler. Hz. Peygamber (s.a.v) bu mühim konuya şöyle dikkat çeker:

"Dikkat edin! İnsanın bedeninde bir et parçası vardır ki o iyi ve sağlam olursa bütün beden sağlam olur. O bozuk olursa bütün beden bozuk olur. Bilesiniz ki o, kalptir."¹⁵

Gavs-ı Bilvânî Seyyid Abdülhakim (k.s) de bir sohbetinde bu manaya işaret ederek şöyle buyurmuştur:

"İnsanın vücudunda 366 kemik bulunur ve bu kemiklerin tamamı kalbe bağlıdır. Şayet kalp ıslah olursa bütün vücut da ıslah olur. Yok, eğer kalp bozursa bütün vücut da bozuktur.

Radyo evinin çalışmasıyla açılan her radyodan ses çıkacağı gibi, radyo evinin kapalı veya bozuk olması durumunda ise, radyodan herhangi bir ses çıkmaz, isterse akşama kadar açık bırakılsın...

İşte kalp de aynen öyledir. Vücudun radyo evi, vücudun merkezidir. Kalp Allah'ın zikrini yaptığı zaman, bütün vücut da onunla zikir yapar. Şayet kalp ölmüşse vücut da ölüdür."¹⁶

Ahmed Rifâî hazretleri şöyle buyuruyor:

12 Yar ile Bayram, Dr.Ahmet Çağıl, Semerkand Yayınları, sf.198.

13 Mutaffifin 83/14.

14 Tirmizî, Tefsir, 83; Ibn Mâce; Zühd, 29 (nr. 4244); Ahmed b. Hanbel, el-MOsned, 2/297.

15 Buhârî, imân, 39; Müslim, Müsâkât, 20; Ibn Mâce, Fiten, 14 (nr. 3984); Dârimi, Bûyû, 1.

16 Abdülhakim Elhüseynî, Sohbetler, s. 52.

- İnsan, kalbine Allah Teâlâ'dan gayrısını koyarsa Allah, oraya başka düşmanlarını salar. Allah Teâlâ'nın düşmanları nefis ve şeytandır.

İmam Birgivî (k.s) hazretleri diyor ki:

- Kalbi islah etmek her şeyden daha önemlidir. Çünkü kalp, bedende emrine itaat edilen ve her hükmü yerine getirilen bir hükümdar gibidir.¹⁷

Hasta Kalbin Tedavisi

Kalp yanlış inanç ve kötü huylarla kirlenir, duyarlılığını kaybeder, körelir, katılaştır, taş gibi olur. Hak Teâlâ bu kalpten bahsederken şöyle buyurur.

"Bundan sonra kalpleriniz yine katılaştı; taş gibi, hatta daha katı. Çünkü taşlardan öyleleri vardır ki onlardan ırmaklar fışkırır, öyleleri vardır ki yarılr, ondan sular çıkar, öyleleri vardır ki yarılr Allah korkusuyla yuvarlanır."¹⁸

Katılaştır ve taşlaşan bir kalp hastadır, sağlıklı değildir. İşlerini yerine getiremez. Bu artık tedaviye muhtaçtır, temizlenmesi gerekir. Bu da tefekkürle eşlik eden hak inanç, ibadet ve güzel ahlâkla olur. Bu ise ancak bir mürşid-i kâmilin rehberliğinde mümkün olabilir. Çünkü sadık olabilmek için sadıklarla beraber olmak lazımdır. Nitekim Hak Teâlâ,

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve sadıklarla beraber olun."¹⁹ buyurmaktadır.

Kâmil mürşid birine teveccüh edip nazar etse, nasibi varsa o kimse itaatkâr olur. Gafil bir kimseye nazar etse, o kimse gafletten uyanır. Huzuruna hıristiyan, yahudi ve başka bâtil dinlerden olan biri gelip bir müddet bulursa, onun himmet ve bereketiyle müslüman olur.

İmâm-ı Rabbânî (k.s) buna işaret ederek şöyle demiştir: **"Kâmil mürşidin bir nazarı, kalpte bulunan hastalıkları giderir, yok eder. Onun bir teveccühü, beğenilmeyen kötü huyları siler süpürür."**²⁰

Hafız Şîrâzî de (k.s) bir beytinde büyüklerin bakışlarını şöyle ifade etmiştir:

Velilerin bir nazarı kimyadır
Kara taş, nazar ile yakut olur

Bir toprak içindeki zararlı maddelerden temizlenmeden güzel mahsul vermeyeceği gibi, kalp de içindeki kötü sıfat ve huylardan temizlenmeden orada güzel ahlâkın oluşması, marifet meyvelerinin yetişmesi de mümkün değildir. Peygamberler ve onların vârisleri olan kâmil mürşidler, herkesin fıtratına göre muamele ederler. Her toprak bir değildir. Verim de aynı olmaz. Yaratılış toprağı temiz, güzel ve verimli olanlar kolay terbiye olurlar. Yaratılışı katı, karışık ve verimsiz olanlar zor terbiye olurlar.

Allah Teâlâ, her insanı farklı karakter, özellik ve kabiliyette yaratmıştır. Ayrıca her insanın manevi derece ve nasibi de bir değildir. Bunda gizli bir kader sırrı vardır.

Müminin bu âlemde kalbinden başka sermayesi yoktur. O kalbi dünyalık ve kalbe zarar veren kötü huylarla doldurmak ona yakışmaz. Kalp, sadece Allah Teâlâ'nın sevgisi ile doldurulmalıdır.

Kalbin temizlenmesi, Allah Teâlâ'dan başkasına orada yer vermemekle ve tam bir sadakat ile olur. Kalbin bozulması da, Allah'tan başkasına gönül bağlamak, başkalarını O'na ortak koşturmak, riya, haset, kin, intikam ve zulüm gibi kötü ahlâklarla olur.

Akıllı kimse kalbini ihmal etmez, onun temizlik ve terbiyesini basite almaz. Bu iş, insanın en birinci işidir. Her mümin, yüce Allah ile hukukunu ve dostluğunu kontrol etmelidir. İnsan kalbini tanımıyor, kullanmıyor ve bunu gündeme almıyorsa hastadır, bu haline ağlamalı ve bir çaresine bakmalıdır. Karnı acıkan bir insan, açlığını gidermeden nasıl rahat edemiyorsa, kalbinin ihtiyaç ve hastalıkları için de aynı çabayı göstermelidir. Yoksa derdi hiç bitmez. Kalbinin ilacına yönelen kimse, ciddi olmalıdır, ilacına ve doktoruna sınıksız sarılmalıdır.

¹⁷ Yar ile Bayram, Dr. Ahmet Çağil, Semerkand Yayınları, sf.202.

¹⁸ Bakara 2/74.

¹⁹ Tevbe 9/119.

²⁰ İmâm-ı Rabbânî, Mektûbât, 286. Mektup.

Kalbi Dünyadan Çevirip Allah'a Yöneltmek

Gavs-ı Bilvânîsî hazretleri (k.s) bir sohbetinde şöyle buyurdu: "Kalp, nefsin kuvvetiyle dünya lezzetlerine daldığında parça parça olur. Kalp latif ve Allah'ı müşahede edecek bir kudrette yaratılmıştır. Nefsin hayvanî sıfatı, şehvet ve şöhret arzusuyla ve gazap haliyle kalbe hükmeder. Böylece nefis, aklın kalbe hükmetmesini engellemiş olur. Vücudumuzda akıl misafir, nefis ise ev sahibi gibidir. Ev sahibi olan nefsin akla tâbi olması için aklın, akl-ı selim olması gerekir. Akl-ı selim ise ancak kalb-i selimden neşet eder. Şehvet, nefsin hevâsı, gazap ve şöhretle parçalanmış kalp, kalb-i selim olamaz. Kalp selim olmayınca akıl da akl-ı selim olamaz. Akıl vücutta misafir gibi olur ve nefsin himayesinde kalır. Yani kölelik makamında kalır."

Şu halde sūfînin akıyla nefsinin yenemeyişinin sebebi budur. Çünkü akı, çocuk akı gibi kaldı. Akl-ı selim olmadı. Akl-ı selim olmazsa, kalbin Allah'a teveccühü de olmaz. Nefs ipin ucundan tutar ve kalbi şehvet, şöhret, gazap ve süflî hayata çeker. Bunun sonucu da kalp manen parçalanır. Kalp parçalanınca hakiki istidadını (Allah'la huzur bulmak, zikirle tatmin olmak kabiliyetini) kaybeder. Kuvvetinden düşer ve dünyaperest olur.

Kalp bunun gibi sebeplerden parçalanınca Allah'a bakan yüzünün kudsiyeti söner. Aynanın arkası çizilince aynalıktan çıktığı gibi, kalbin de Allah'a bakan yüzünün kudsiyeti kararınca o tarafı artık göremez olur ve unuttur. O zaman ne yapmak lazım?

O zaman insana, parçalanmış, dağılmış olan kalbin vesveselerinin, dünyevî lezzet ve menfaatlerinin, ahiret menfaatleri yanında hüsrân olduğunu bildirmek gerekir. Yüzünü dünyadan Allah'a çevirmek lazımdır. Bunun da yolu, kalbin temizlenmesidir. Kalbin temizlenmesi ise ancak Allah'ı zikretmekle olur.

Bunun için sūfînin gece gündüz vazifesi, iman ve amelden (farz olan vazifelerden) sonra zikirle meşguliyettir. Demek ki dünyaya meyletmiş olanlara zikir bunun için daha çok gereklidir. Ancak zikri çekebilmek için yardımcı kuvvet lazımdır. Bunlar da cezbe, rabîta ve muhabbettir. Cezbe parçalanmış kalbi toplamak için Allah'tan gelen İlâhî bir lutuftur.

Allah Teâlâ bir hadis-i kudsîde, "**Hangi kulunun kalbinde benim zikrim galip olursa onun idaresini üzerime alırım. Onun arkadaşı ve yoldaşı olurum**" buyuruyor.

Nefs ve şeytan, dünya sevgisini artıran fitneler, insan sūretine girmiş şeytanlar... Bütün bunlar bizim imanımıza düşmandır. En tehlikelisi de insan sūretine girmiş şeytanlardır. Bunlara karşı korunmak için kudsî hadiste geçen himayenin en kolay ve en kuvvetlisi, Cenâb-ı Hakk'ı zikretmektir.

İnsanın kalbi, düşmanların at oynattığı bir meydandır. Onun için ihya edilmesi gereken asıl merkez, nuraniyet kalesi olan kalptir. Eğer kalp ihya olursa insan da kâmil olur. Yok, eğer kalp, rezil ve zelil olursa (Allah'tan başkasına tutulmuş/ meftun olmuş olursa) insan kıymet ve değerini kaybeder.²¹

Kıssa: Allah'a dost olan kalbe hürmet

Cüneyd-i Bağdâdî hazretlerinin halifelerinden biri Cafer-i Huldî hazretleridir. Bu zatın müridlerinden biri bir defasında yanına gelmiş, yanında epeyce kalmış. Derken akşam olmuş. Mürid müsaade alıp evine gitmek istemiş. İzin istemiş. Cafer-i Huldî hazretleri de izin vermek istememiş. Müridi ise ısrar etmiş. Daha sonradan bu müridin anlattığına göre, meğer o akşam evde ziyafet varmış. Etler, tavuklar pişirilmiş, o da evine gidecekmış. Çömlerle fırında pişirilmiş etler...

Ancak Cafer-i Huldî hazretlerinin kalbine malum olmuş ki, bu müridi biraz daha yanında kalsa ve sohbet etseler daha iyi olacak... Malum; o dönem mürşid-i kâmilleri müridlerini daha ziyade riyazet, zühd ile terbiye ediyorlardı.

İşte mübarek Cafer-i Huldî hazretleri onun için,
- Bu gece gitme, kal, diyor.

Ancak müridi çok ısrar ediyor. Nihayet izin alıyor ve evine gidiyor. Tâbii ki evde bütün hazırlıklar yapılmış. Servisler yapılırken, hizmetçi etlerle içeri gireceği sırada çömler elinden düşüyor.

Kızartılmış etler sağa sola dağılıyor. Derken evin köpeği yere düşen büyük parçayı da alıp gidiyor. Ve bütün hevesleri yarım kalıyor.

21 Yar ile Bayram, Dr. Ahmet Çağıl, Semerkand Yayınları, sf.228.

Sonunda mürid düşünüyor; hiç olmazsa dergâha gideyim de mürsidim zaten gönül rızası ile izin vermemişti; onun gönlünü alayım, diyor.

Cafer-i Huldî hazretleri dergaha varıyor, müridi hiçbir şey söylemeden konuşurlarken bir ara şöyle diyor:
- İnsan, Allah'a dost olan bir kalbe hürmet etmezse, Allah Teâlâ tavuğu bile köpeğe yedirir!²²

Allah, Sadece Kalbe Bakar

Ahmed er-Rifâî hazretleri (k.s) şöyle buyurmuştur:

- Kalp, Allah'ın hazinesi olduğuna göre, oraya Allah'tan başkasına ait bir şey koymamak kulun en önemli vazifesidir. Çünkü Allah yalnız kalbe bakar. Baktığı zaman orada başka sevgiler görünce darılır. Sahibini rezil eder, süründürür, (nefs, şeytan, dünya sevgisi vb.) düşmanlarını o kalp sahibinin başına salar.

Kalple yapılan işler Allah (c.c) içindir; ona riya, gösteriş karışmaz. Dışla yapılan işler/bedenen yapılan ameller karışık olur/olabilir. Kalple yapılan işler dış olmadan kabul olunur; ama dış duygularla yapılan işler, kalpten olmazsa makbul olmaz. Sevabı da olmaz.

Bir kul dış varlığı ile iyi, ancak kalp yönüyle zayıf ise, onun hakkında verilecek hüküm kalbinin iyi olmadığıdır.

Bir gün Hz. Musa (a.s) bir adamın yanına uğradı. Adam, 300 seneden beri bir taş üzerinde ibadet ediyordu. Durmadan ağlıyordu. Göz yaşları sular gibi akıp gidiyordu. Onun yanında durdu ağlamasına baktı. Bu sefer kendisi de ağlamaya başladı,

- Yâ Rabbi! Buna acımayacak mısın, diye niyaz etti.

- Hayır, acımayacağım, diye nida geldi Hz. Musa'ya (a.s),

- Onun kalbi benden başkası ile olmak istiyor. Onun bir cübbesi var onu örtünüyor. Kendini sıcaktan saklayan, soğuktan koruyanın cübbesi olduğunu zannediyor!

Şöyle bir rivayet vardır:

Allah Teâlâ bir gün İbrahim aleyhisselâma,

- Seni neden dost edindim, bilir misin, diye hitap etti.

İbrahim aleyhisselâm da,

- Hayır, diye cevap verdi. Bunun üzerine yüce Allah şöyle nida etti:

- Çünkü benden gafil olmadın, her halinde beni zikrettin, kalbine benden başkası girmedi ve seni bu hususta unutkan olarak görmedim!²³

Kalbi Her Türlü Günahdan Temiz Kılmak

Âyet-i kerimede Hz. İbrahim'in (a.s) duası şu şekilde zikredilmektedir:

"Yâ Rab, (insanların) dirilecekleri gün, beni mahcup etme. O gün, ne mal fayda verir ne de evlat. Ancak Allah'a kalb-i selim (temiz bir kalp) ile gelenler (o günde fayda bulur)."²⁴

İmam Gazâlî hazretlerinin İhyâu Ulümi'd-Dîn'de naklettiğine göre, Sahâbe-i kirâm (r.anhum) Peygamber Efendimiz'e (s.a.v) şöyle sormuşlar:

"- Ey Allah'ın Resûlü, insanların hayırlısı kimdir?

- Kalbi mahmum olan her mümindir.

- Mahmum olan kalp nedir?

- O kalp ki, takî (günahdan ve haramdan kaçınan) ve nakîdir (temizdir). Onda hile ve hıyanet, haddi aşmak, ahdi bozmak, kin ve haset yoktur."²⁵

22 Yar İle Şimdi, Dr.Ahmet Çağil, Semerkand Yayınları.

23 Yar ile Bayram, Dr.Ahmet Çağil, Semerkand Yayınları, sf.196.

24 Suarâ 26/87-89.

25 Ibn Mâce, Zühd, 24; Beyhakî, Şuabü'l-İmân, nr. 6604.

Dolayısıyla her iyi insanın iyiliği, kalbinin temizliği ölçüsündedir. İnsan, kalbinden ibarettir ve marifetullaha (Allah'ı hakkı ile bilme ilmi) erme kabiliyeti organlarında değil kalbindedir. Kalp iman karargâhidir. Yol bulunduğu vakit küfür de kalbe girmede tereddüt etmez.

Hız. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "**Müminin kalbi halis ve temizdir, onda parlayan kandil vardır. Kâfirin kalbi ise küfür ile karışık, simsiyah, pis ve tersi dönmüş haldedir.**"

Nefsin istek ve arzu duyduğu şehvetlere muhalefet edip taat ve ibadetlere devam etmek kalbi cilalar. Günahlar ise kalbi karartır. Her kim bir kötülük işleyip ardından bir iyilik işlerse, o kötülüğün etkisi yok olur ve kalp zulmetten kurtulur ancak kalbin nuru eksilir. İyilik ve kötülüklerden hangisi daha çok ve daha sık yapılırsa onun etkisi kalbi çepeçevre kuşatır. Fakat aynı zamanda bunlardan her biri, diğerinin etkisini azaltıcı vazife görür.

Yine Resûlullah Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

"**Kalp dört kısımdır. Biri etrafına ışık saçan kandiller gibi halis ve temiz olan kalptir ki bu da müminlerin kalbidir ve (etrafına saçtığı) ışık da nurudur.**

İkincisi de mühürlenmiş kalptir ki bu da kâfirin kalbidir.

Üçüncüsü, (ahmaklık ve alıkkılık kaplamış) ters çevrilmiş kalptir ki bu da münafıkların kalbidir, önce tanır (bilir) sonra da inkâr eder.

Dördüncüsü, iki tarafa da meyli olan, yani hem imanlı hem de nifaklı kalptir. İmanlı kalbi sebzeye benzetebiliriz, çünkü her ikisini de temiz su (iman için amel) besler ve yaşatır. Nifaklı kalbi de çibana benzetebiliriz çünkü her ikisinin de ürünü, irin ve sarı sudur (günah neticesinde kararan kalp). İman ve nifaktan hangisi üstün gelirse kulun amellerinde söz sahibi o olur."²⁶

Câmiu's-Sagîr'de İbn Ömer'den (r.a) naklen şöyle denmektedir: "Kalp, bir padişaktır. Onun askerleri ve ona tâbi olanlar vardır. Eğer padişah doğruluktan ayrılırsa askerler de doğru yoldan ayrılır. Eğer padişah doğru yolda olursa askerler de doğru yolda olur. İki kulak birer kaptır. Gözler sınır muhafızıdır. Dil tercümandır. Eller iki cenahtır. Ayaklar postacıdır. Karaciğer merhamet yeri, dalak gülme yeri, böbrekler hile yeri, akciğer nefes yeridir."²⁷

Benzer şekilde bir kimse cimriliğe müptela ise cömertliği kendine huy edinmek için nefsiyle cihad etmeyi en büyük vazife olarak kabul etmelidir. Kul, nefsiyle cihadı aynı zamanda bir ibadet kabul ederek, sabırla, azimle ve Allah'ın (c.c) yardımını niyaz ederek daimî bir mücadele (nefs ile mücadele) halinde olmalıdır. Hiçbir zaman unutulmamalıdır ki böyle bir mücadele ile zafer kazanmak, dünya ve ahiret nimetlerinin en büyüğüdür.

Kötü huyların giderilmesiyle kalp, günahların vereceği zarardan emin olur. Böyle bir kalp de ne malın ne de evladın fayda vereceği o kıyamet gününde kişinin yegâne ve en büyük dostu olur.²⁸

Kıssa: Kadın sevgisi

Merhum Dr. Ahmet Çağıl anlatıyor; Maraş'ın bir kasabasında bir devlet memuru kendi muhitindeki bir kıza kara sevdâ derecesinde âşık olmuş. Gece gündüz durmadan onu sayıklıyor. Fakat bu kıza başka biriyle evlendirmişler. Bu adamın, âşık olduğu kıza unutmaması mümkün olmamış. Durmadan her yerde o kızın ismini sayıklıyor. Sekiz ay kadar hastanede tedavi de görmüş. Ama hiçbir faydası olmamış. Biri onlara, " Hastanızı bir de Menzil'e götürün" demiş. Yakınları da bu kişiyi bir ümit, Menzil'e götürmüşler. O âşık da, yakınları da sâdâtların elinden tövbe almışlar. Akşam da âdabı yapmışlar. O kişinin yakını (ağabeyi) bir ara Gavs hazretlerine durumu anlatmış, Gavs-ı Sâhî hazretleri de "Dua ederiz" demiş. Ertesi sabah korumalara yalvarmış, "Benim böyle bir hastam var. Biz bunun için geldik. Doktorları gezdim faydası olmadı. Ne olur mübareğe söyleyiverin" demiş. Korumalar da, "Sen akşam söyledin daha ne icap eder" demişler. Bir gün sonra da otobüse binip memleketlerine doğru yola çıkmışlar. Otobüs Menzil'den uzaklaşırken bu Aşık adam başlamış ağlamaya. Hem ağlıyor hem bağılıyor: "Kurban Seydam, kurban Gavsım. Sen ne büyük zatmışsın. Kalbimde o kadının sevgisinden hiçbir şey kalmadı. Sen ne büyük zatmışsın. Allah senden razı olsun."²⁹

Kalp Allah'ın (c.c) nazargâhidir

²⁶ Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/17; Taberânî, Mu'cemu's-Sagîr, nr. 1077.

²⁷ Süyûtî, Câmiu's-Sagîr, nr. 6191; Beyhakî, Şuabü'l-İmân, nr. 109.

²⁸ Elli Dört Farz Şerhi, A. Kemaleddin Üstün, Semerkand Yayınları, sf.512.

²⁹ Yar ile Bayram, Dr. Ahmet Çağıl, Semerkand Yayınları, sf.34.

Sûfîlerin en çok üzerinde durdukları husus kalptir. Kalp, insanın İlâhî âlem ile irtibatını temin eden merkezdir ve İlâhî âlemin bedendeki muhatabıdır. Kul Allah'ı kalbi ile bilir, O'na kalbiyle inanır. Kalp âdeta insanın İlâhî âleme açılan penceresidir. Tevhid ve şirk tamamıyla kalp ile ilgili bir meseledir.

Kalp Cenâb-ı Hakk'ın nazargâhıdır. Allah'ın (c.c) nazargâhı olan kalp, O'nun nuru ile nurlanır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Biz, Allah'ın boyasıyla boyanmışızdır. Boyası Allah'inkinden daha güzel olan kimdir? Biz ona ibadet edenleriz (deyin)"³⁰. Müminin kalbi Allah'ın (c.c) nuru ile nurlanınca, gayb hazinesi ona açılır. Vücudu sedefe, kalbi de içindeki inciye benzer. İçinde kalb-i selim bulunan vücudun kıymetini, Allah'tan başka kimse bilmez. Herkes de kalb-i selim sahibini tanıyamaz. Avam onları bunamış, mecnun, bilgisiz, âşık ve pejmürde sanır.

Kalb-i selim, tövbe eden, yasaklardan kaçınan, Cenâb-ı Hakk'ın emirlerine uyan, Allah'ın varlığı ve birliği hususunda şüphelerden arınmış, dünya ve halktan âsûde olan kalptir. Selim kalp, verilen ile yetinir ve latif bir derecededir. Kısacası sûfîler, kalb-i selimi, "İçinde Allah Teâlâ'dan başkasına yer bulunmayan" şeklinde tarif etmektedirler. Kalp zikre devam etmekle "selim" makamına ulaşır.³¹

Kıssa: Kalb-i Selim İstiyorlar Evladım!

Mevlânâ Seyfeddin Menâri hazretleri (k.s) tasavvuf yoluna ilk girdiği zamanlarda Hâce Hamidüddin'den fıkıh ilmini okuyordu. Belli bir seviyeye gelince de Şah-ı Nakşibend (k.s.) hazretlerinin sohbet ve hizmetlerine devam etmeye başladı. Hâce Hamidüddin ise, onun zâhir ilme çok daha fazla ilgi göstermesini arzu ediyordu. Bu yüzden yanından ayrılmasından rahatsız oldu. Hatta onun ayrılışından dolayı Mevlânâ Seyfeddin'i kötülemeye başladı. O günleri kendisi şöyle anlattı bir sohbetinde:

- İlk hocam Hâce Hamidüddin vefatına sebep olan hastalığı sırasında bir gün yanına vardım. Büyük bir ıstırap içinde bulunuyordu. Ona,

- Çektiğiniz bu acı ve ıstırap nedir, diye sordum. Tahsil etmeyi bıraktığımız için bize kızdığınız o ilim hazineleriniz bir fayda vermiyor mu, dedim. Hocam,

- Bizden gönül istiyorlar; kalb-i selim istiyorlar evladım! Biz de onu ihmal ettik, dedi.

Mevlânâ Seyfeddin Menâri hazretleri (k.s), bir sohbetinde şöyle buyurdu: "Eğer insan sıhhatli iken, kalp huzuruna varamayacak ve ondan bir meleke elde edemeyecek olursa, hastalık vaktinde kuvvetler eksilmeye başladığı zaman beklediği kalp huzurunu bulması artık son derece zor olur. Salihlerin böyle hastaları ziyarete gelmesi, hastaya ruhanî bir kuvvet kazandırmak içindir."³²

Hâce Ubeydullah hazretleri buyurdu ki: "Mevlânâ Hüsâmeddin, babası Hamidüddin Şâşî'nin ölüm hastalığı sırasında yanında imiş. Onu çok endişeli görünce, 'Baba! Size ne oldu?' diye sormuş. Babası, 'Benden kalb-i selim isterler. O da bende yok ve nasıl elde edileceğini de bilmiyorum?' cevabını vermiş. Mevlânâ Hüsâmeddin, 'Bir an benimle birlikte olun, o zaman anlarsınız!' diyerek pederlerine teveccüh etmiş.

Bir süre sonra Hamidüddin Şâşî içinin sükûnete erdiğini görmüş, gözlerini açarak şöyle demiş: 'Ey oğul! Allah (c.c) seni mükâfatlandırсын. Ömrümüzü bu yolda harcamamız gerekiyormuş! Yazıklar olsun bize ki onu kaybettik!'

Hamidüddin Şâşî, böylece sâlih bir evlât bereketiyle tam bir gönül huzuru içinde âhirete irtihal eylemiş."³³

Kıssa: Dünya sevgisinin kalbe zararı

Ubeydullah Ahrâr hazretleri (k.s) sâdât-ı kirâmın büyüklerindedir. Yaşadığı devirde bir derviş onun namını çok uzak beldelerden duymuş. "Göreyim" diye de memleketinden çıkmış yola koyulmuş. Yol uzun, bitmek bilmiyor. Hem de yaya olarak gidiyor. Bir de yanında bastonu/asâsı var. Çok güzel, işlemeli, nakışlı, kıymetli bir şey...

Derken derviş, Ubeydullah Ahrâr hazretlerinin köyüne yaklaşıyor. İşlenmiş büyük tarlalar görüyor. Her biri özenle bakılmış araziler...

-Bu araziler kimindir, diye sorup soruşturuyor:

30 Bakara 2/138.

31 Ahmed-î Câmî, Nâme-kî, Abdolvahap Yıldız, Semerkand Yayınları, sf.194.

32 Yar İle Şimdi, Dr. Ahmet Çağıl, Semerkand Yayınları.

33 Reşehat-ı Aynü'l-Hayat, Mevlânâ Fahreddin Ali b. Hüseyin Vâiz-i Kaşifi, Semerkand

-Ubeydullah Ahrâr hazretlerindedir, diyorlar.

Kimi zaman bir tarlada 3000' den fazla işçisi çalışmış, hesap edin...

İşte o derviş de mübareğin arazilerini görünce çok şaşırmış, günlerce gitmiş, arazilerin sonu gelmemiş ve şöyle demiş kendi kendine:

- Bu zat, padişah mıdır, yoksa evliya mı? Bir mürşid-i kâmil bu kadar zengin olur mu?

Hâsılı Ubeydullah Ahrâr hazretlerinin dergâhına ulaşmış, ama kalbine de nifak ateşi düşmüş bir defa... "Buraya kadar gelmişken bir göreyim bakalım" diyor. "Böyle evliya olmaz ama bu padişaktır herhalde" diye düşünüyor.

Elinde bastonu ile dergâhtan içeriye giriyor. Ayakkabısını bir yere bırakacak bakınıyor, yer arıyor. Bastonu da kıymetli... Şuraya mı koyayım, diye yer ararken, dergâhta çalışan işçilerden birine emanet etmeyi daha uygun görüyor. Ancak:

- Bu bastonum kıymetlidir, bunu iyi bir yere saklayiver, kaybolmasın, diye de tembih ediyor.

Ve Ubeydullah Ahrâr hazretlerinin huzuruna çıkıyor. Bu arada içinden de merak ediyor,

- Acaba, bizim bastonu teslim ettiğim kişi güvenilir miydi, diye.

Kalbinden de çıkmıyor bu düşünceleri. Ubeydullah Ahrâr hazretleri bu gelen dervişe nazar ediyor. Anlıyor ki baston sevgisi onun kalbine yerleşmiş. Mübarek ona merhamet ediyor ve diyor ki:

- Yolda gelirken gördüğün arazilerin sevgisi, şu senin bastonun kalbinde yaptığı tesirin binde birini bize yapmıyor!³⁴

Rabbim bizleri dünyanın, şeytanın ve nefsimizin şerrinden korusun. Sadatların kapısında kalbimizin hastalıklarından temizlenip kalb-i selim ile ruhumuzu teslim edip, yüce huzuruna çıkmayı nasip eylesin. Amin...

وَأَخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ